

Pogány László - ziarist, editor, scriitor

Pogány László, portret de Endre Litteczky (1880-1953)

Pogány László s-a născut la Győr, în Ungaria, la 18 iulie 1901, din părinți Mihály și Eugenia, născută Fuchs, din Jebel (județul Timiș). La insistențele socrilor, familia Pogány se mută în anul 1902 la Timișoara, pentru a fi mai aproape de Jebel. La Timișoara, tatăl, Pogány Mihály, devine colaborator, editor mai apoi proprietar al ziarului „Temesvári Hírlap”, una dintre cele mai semnificative publicații maghiare care apăruse în anii premergători primului război mondial.

Fiul László termină studiile liceale la Timișoara în 1919, după care, la îndemnul tatălui său se înscrie la colegiul Technikum für Buchdrucker din Leipzig, iar după terminarea acestuia, își continuă studiile în mai multe orașe din Germania. Cunoștințele privind ziaristica modernă și administrarea unui ziar le dobândește la Budapesta.

Publică nuvele și articole în ziarul Temesvári Hírlap și în alte publicații din Transilvania. Piesa sa de teatru din tinerețe *Tükör (Oglinda)* a fost pusă în scenă, în 1920, de către Teatrul Maghiar din Timișoara.

După moartea tatălui său Pogány Mihály, în ianuarie 1924, redactarea interimară a ziarului este preluată de dr. Ligeti Sámuel. Din 5 martie 1924 dr. Vuchetich Endre devine redactor șef, iar Kubán Endre redactor responsabil.

Abia din 21 martie 1926, după revenirea din studiile efectuate în străinătate, Pogány László preia conducerea ziarului „Temesvári Hírlap”. Noul redactor-șef la conducerea ziarului este un jurnalist devotat, scriitor și poet, un intelectual cu un larg orizont și vaste cunoștințe culturale. El promovează schimbări profunde, mărește numărul de pagini și face ziarul mai atractiv, mai ancorat în contextul social – reușind să-l transforme într-un organ de autoritate. În perioada interbelică,

ziarul „Temesvári Hírlap” era considerat de unii ca cel mai bun cotidian maghiar din Timișoara și din Transilvania.

Dintr-un reportaj din ziarul „Universul” din București, reiese că la 15 iunie 1926, la ora 10.00, în jurul mormântului lui Eminescu din cimitirul Bellu s-a format o asistență dintr-un numeros public printre care și personalități remarcabile de atunci din viața culturală, politică și literar artistică. Printre aceștia, din partea Societății scriitorilor maghiari „Ady Endre” din Timișoara erau prezenți Zoltán Franyó, președintele acestei societăți, Iuliu Wojtack, vicepreședintele și Ladislau Pogány, directorul ziarului „Temesvári Hírlap”. S-au depus coroane și jerbe de flori naturale, s-a oficiat un parastas de către episcopul Comșa al Ardealului.

După terminare serviciului divin s-au ținut cuvântări. Din partea scriitorilor maghiari Zoltán Franyó a fost cel care a exprimat că: „Națiunea lui Eminescu și cea a lui Ady Endre sunt frați buni. Și până când vom putea lupta cu condeiu, cu cuvântul și cu fapta, viclenia politică nu va putea să sape o prăpastie de ură care să separe cele două popoare”.

Începând din anul 1927, își asumă și sarcini politice, devine consilier județean pe lista Partidului Maghiar. Este unul din fondatorii Casei Maghiare din Timișoara, este ales secretar executiv al Societății literare Arany János, conduce organizația de tineret al Partidului Maghiar. Este un mare susținător al artei, sprijină mulți artiști de seamă a Timișoarei interbelice. Unii pictori îi realizează portretul (de ex. Krausz Albert, Litteczky Endre), i se fac cadou caricaturi prietenoase de către Kóra Korber.

Pogány László, portret de Nándor Kóra Korber (1897-1953)

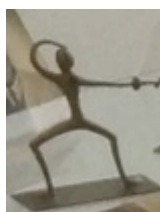
Era patronul Editurii Hunyadi. Deține și o tipografie importantă, a doua ca mărime din Timișoara, unde în perioada interbelică erau tipărite peste 30 de ziare. Pe lângă sarcinile de administrare își asumă și cele redacționale. Va conduce

activitatea Editurii Hunyadi și cea redacțională pentru apariția cotidiană a ziarului „Temesvári Hírlap”.

Se pot aminti o seamă de scriitori care au colaborat ani de zile la apariția paginilor ziarului. Dintre aceștia, unii s-au prezentat cititorilor nu numai în scris, ci și personal, în Timișoara. Ar fi de amintit o mulțime, dar amintesc pe câțiva: pe Erdős Renée, care era verișoara lui Pogány Mihály, pe Karinthy Frigyes și pe Markovits Rodion. La moartea lui Pogány Mihály, Erdős Renée i-a scris lui László că este surprinsă de dispariția dureroasă și neașteptată a verișorului și-l îndeamnă pe László să fie în viitor un sprijin adecvat mamei sale Eugenia. Apoi, în 1927, este prezentă la Timișoara și oferă o fotografie personală lui László, cu dedicație. Karinthy Frigyes, renumitul umorist, publică și el de multe ori scrierile sale în cotidianul din Timișoara.

Markovits Rodion, originar din nordul Transilvaniei, din Oaș, este autorul romanului cu succes mondial, tradus în multe limbi, „Sziberiai garnizon” (Garnizoana din Siberia). A fost chemat la Timișoara și angajat la ziar, unde devine un jurnalist de seamă. În perioadă când lucra la reportaje, articole, publică și romanul „A sánta farsang” (Carnavalul schiop) și volumul de proză despre istoria evreilor din Oaș intitulat „Reb Ancsli”. Eu l-am cunoscut personal în 1945, când tatăl meu l-a angajat să-mi predea ore de literatura maghiară. Au fost clipe de neuitat, am discutat printre multe reguli ale literaturii și cele distractive și interesante despre viața din Siberia. Într-o zi din august 1948, tata vine plângând acasă, spunând printre lacrimi: „A murit Markovits Rodion”.

L-a răpit un atac de cord chiar în timpul somnului. După înmormântarea din Cimitirul Evreilor, tata iar avea lacrimi în ochi și era trist zile în șir.

Zilele senine alternau cu unele neplăcute. Când tatăl meu era defăimat, insultat sau criticat pe nedrept, își căuta dreptate nu prin rânduri scrise, articole sau acțiuni prin tribunal, ci prin duel, folosind sabia. Așa era obiceiul atunci, în secolul trecut. Avea multe răni pe corp, vizibile pe frunte, pe piept și pe antebrațul drept.

Dar zilele tenebroase au început să apară, când situația politică de la sfârșitul deceniului al treilea al secolului trecut a devenit apăsătoare. Presa se cenzurează, libertatea ei devine iluzorie, apariția ziarului este suspendată. Pentru o perioadă de timp, Pogány László devine colaboratorul unor ziare din Oradea. Pentru o perioadă scurtă, suspendarea este anulată și ziarul mai poate apărea. Dar în 1939, tata va trebui să renunțe la tipografie, unitatea modernă cu linotip și mașină rotativă este scoasă la licitație din cauza unor datorii. Presiunea economică instituită împotriva lui era așa de mare, încât va pierde și casa familială.

Ca evreu, neavând dreptul de a conduce o afacere, lucrează la tipografia românești. Împreună cu alți evrei timișoreni, în anul 1941, este dus la muncă silnică lângă Șiria, județul Arad. După terminarea războiului nu mai poate accede în lumea presei, din cauza unor foști colegi de breaslă de orientare stângă și lucrează ca agent de asigurări, mai târziu la un punct de vânzare loto. Nuvelele sale din această perioadă au fost traduse în limba română de către Avram P. Todor. Ele sunt încă nepublicate.

Tot în perioadă postbelică, legătura sa cu lumea literară înseamnă prezența la întrunirile Societății literare Arany János, respectiv, mai târziu, la un cerc de prieteni literari care se întâlneau periodic. Aici, printre alții, se numărau Franyó Zoltán, Reiter Róbert, Krausz Albert, Kálmán Andor. Urmas să se întâlnească tocmai la tata, la el acasă, sâmbăta, din săptămâna în care moartea nemiloasă (o pancreatită acută) l-a răpit cu două zile înainte brusc, în 7 iunie 1956, joi, după operație. În cuvântul său de adio, Franyó Zoltán a rostit: „Laci, ne-ai invitat, am venit, numai că invitația era acasă la tine, nu la cimitir”.

Dr. [Andrei Pogány](#)

Portretele și statueta sunt din colecția dr. ing. Andrei Pogány.